

بررسی اهداف، وظایف و اختیارات وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی: حوزه صنایع دستی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:

۱۴۰۳/۱۰/۱

شماره مسلسل: ۲۰۲۹۱

کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

بررسی اهداف، وظایف و اختیارات وزارت
میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی: حوزه صنایع دستی

نوع گزارش: طرح/ لایحه □ راهبردی ■ نظارتی □

نام دفتر:

مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه ورزش، گردشگری و میراث فرهنگی)

تهیه و تدوین کننده:

امیرحسین اسکندری

مدیر مطالعه:

سعید شفیعا

ناظر علمی خارج از مرکز:

محمدحسین عسگرپور (مدیر کل دفتر حمایت از تولید معاونت صنایع دستی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی)

همکاران:

یحیی مزروعی ابیانه (دفتر مطالعات حقوقی) و فهیمه غفرانی (دفتر مطالعات مدیریت)

اظهار نظر کننده داخل مرکز:

محمد امین گزار

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز:

سوسن چراغچی (کارشناس حقوقی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی)، ویدا توحیدی (مدیر کل دفتر آموزش و ترویج معاونت صنایع دستی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی)، حسین خواجه بیدختی (کارشناس حوزه صنایع دستی)، مهرنوش فولادی (کارشناس حقوقی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی)، سیاوش صابری کاخکی (کارشناس حوزه میراث فرهنگی) و کارگروه بررسی لایحه اهداف، وظایف و اختیارات وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

ناظر علمی:

موسی بیات

گرافیک و صفحه آرایی:

سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:

زهره عطاردی

واژه‌های کلیدی:

۱. لایحه اهداف، وظایف و اختیارات

۲. صنایع دستی

۳. وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۳/۰۴/۰۱

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۸
۲. احکام صنایع دستی.....	۹
۳. پیشنهادهای الحاقی به فصل صنایع دستی ماده (۴) لایحه.....	۱۱
۴. جمع بندی و پیشنهادهای.....	۱۴
منابع و مآخذ.....	۱۵

فهرست جدول

جدول ۱. جمع بندی احکام فصل صنایع دستی ماده (۴) لایحه.....	۱۵
---	----

بررسی اهداف، وظایف و اختیارات وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی : حوزه صنایع دستی

چکیده

حدود ۵/۳ درصد از کل احکام ماده (۴) لایحه اهداف، وظایف و اختیارات وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به حوزه صنایع دستی تعلق دارد. مقایسه احکام حوزه صنایع دستی ماده (۴) لایحه با احکام مندرج فصل دوم (وظایف تفصیلی) در اساسنامه سازمان صنایع دستی ایران مصوب ۱۳۸۳، نشان می‌دهد که بند «۵۵» ماده (۴) لایحه با بند «۷» از وظایف تفصیلی سازمان مذکور یکسان است یا بند «۵۶» از ماده (۴)، با بندهای «۱۵»، «۱۶» و «۲۹» اساسنامه یاد شده مشابهت دارد. بند «۵۲» ماده (۴) لایحه با موضوع تعیین صلاحیت حرفه‌ای استادکاران تنها حکم جدید حوزه صنایع دستی است.

ثبت و صدور گواهی اصالت برای محصولات صنایع دستی و هنرهای سنتی و شناسنامه برای آثار فاخر، از بند «۵۳» در احکام بین‌بخشی اقتباس و با بند «۵۲» با موضوع تعیین صلاحیت حرفه‌ای استادکاران و صدور گواهی‌نامه ادغام شد. در بند «۵۵»، صیانت از حقوق مالکیت‌های معنوی و فکری متخصصان صنایع دستی با تأکید بر اقدامات حمایتی، حقوقی و اجرایی در چارچوب وظایف قانونی تصریح شد. در بند «۵۶»، بسترسازی و حمایت از تجاری‌سازی و بازاریابی صنایع دستی و هنرهای سنتی با تأکید بر راهیابی به سبک زندگی مردم اصلاح شد. پیشنهاد می‌شود ۶ بند جدید با موضوعات ساماندهی صدور، تمدید، لغو و نظارت بر مجوزهای حوزه صنایع دستی، احیای ارزش‌ها و فنون حوزه صنایع دستی و حمایت از فناوران بومی، کنشگری نسبت به کالاهای صنایع دستی قاچاق، ایجاد و تأمین زیرساخت‌های صنایع دستی، اخذ گواهی‌نامه نشانه جغرافیایی ملی و بین‌المللی تشکل‌های حوزه صنایع دستی و هنرهای سنتی و بازاریابی، تسهیل‌گری در راستای فروش و صادرات صنایع دستی و هنرهای سنتی، به لایحه الحاق شود.

مسئله اصلی

در این گزارش به تحلیل و بررسی احکام حوزه صنایع دستی ماده (۴) لایحه اهداف، وظایف و اختیارات وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی پرداخته شده است. به نظر می‌رسد که تکالیف نگاشته شده در رابطه با حوزه صنایع دستی ماده (۴) لایحه، کامل نبوده و نیاز به اصلاح و الحاق موضوعات مغفول این حوزه دارد. به همین جهت در سومین گزارش از سلسله گزارش‌های ماده (۴) لایحه اهداف، وظایف و اختیارات وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، احکام مرتبط با حوزه صنایع دستی بررسی شد. بنابراین کلیات احکام صنایع دستی مورد قبول است، اما جزئیات آن نیازمند اصلاح و الحاق پیشنهادهاست.

نقاط قوت و ضعف طرح و لایحه

از جمله نقاط قوت احکام صنایع دستی ماده (۴) لایحه، می‌توان به توجه به حوزه‌های تخصصی و نوظهور حوزه به شرح ذیل اشاره کرد:

■ توجه به امر تعیین صلاحیت حرفه‌ای استادکاران و ... صنایع دستی و هنرهای سنتی در بند «۵۲».

■ اهتمام نسبت به مالکیت معنوی و فکری هنرمندان و ... در بند «۵۵».

■ اشاره به کاربردی‌سازی صنایع دستی و هنرهای سنتی در بند «۵۶».

از جمله نقاط ضعف احکام صنایع دستی ماده (۴) لایحه، می‌توان به بی‌توجهی به مسائل متداول و نیازهای اجرایی به شرح ذیل اشاره کرد:

■ عدم استفاده از اصطلاحات جامع، دقیق و صحیح در متن احکام،

■ بی‌توجهی به مجوزهای حوزه صنایع دستی،

■ فقدان وظیفه نسبت به کالاهای صنایع دستی قاچاق.

پیشنهاد‌های مرکز پژوهش‌ها

اصلاحات

۱. فصل بندی احکام: فصل بندی و تفکیک احکام صنایع دستی ماده (۴) لایحه از مابقی احکام ماده مذکور لازم است.

۲. ایجاد انسجام و انضباط در متن: جهت ایجاد انسجام در بندهای «۴۹» با موضوع مدیریت خدمات سفر و «۵۰» با موضوع تأمین زیرساخت‌های کشور؛ از عبارات دقیق‌تری همچون سیاستگذاری، ساماندهی و ... استفاده شد.

۳. تصریح نام دستگاه‌های همکار: در هر یک از احکام لازم است نام دستگاه‌های مرتبط با هر موضوع تصریح شود. در این رابطه می‌توان به بند «۵۰» با موضوع تأمین زیرساخت‌های کشور اشاره کرد.

۴. میزان درصد اصلاح احکام: حدود ۸۳ درصد (۵ حکم) از احکام حوزه گردشگری اصلاح شد. از جمله این اصلاحات می‌توان به بندهای «۵» با موضوع ارتقای کیفیت تجربه گردشگری و «۴۹» با موضوع مدیریت و هماهنگی خدمات سفر اشاره کرد.

۵. میزان درصد ادغام احکام: حدود ۱۷ درصد (۱ حکم) از احکام حوزه گردشگری، به دلیل تشابه موضوعی با احکام سایر حوزه‌ها حذف شدند.

الحاقت

برخی موضوعات مهم حوزه صنایع دستی در لایحه اهداف، وظایف و اختیارات وزارت میراث فرهنگی مورد توجه قرار نگرفته است. این موضوعات در بخش الحاقات گزارش پیشنهاد شدند که عبارتند از: مجوزهای حوزه صنایع دستی، احیای ارزش‌ها و فنون حوزه صنایع دستی و حمایت از فناوران بومی (گنجینه‌های زنده بشری)، کنشگری نسبت به کالاهای صنایع دستی قاچاق، ایجاد و تأمین زیرساخت‌های صنایع دستی، اخذ گواهی‌نامه نشانه جغرافیایی ملی و بین‌المللی شکل‌های حوزه صنایع دستی، بازاریابی، فروش و صادرات صنایع دستی و هنرهای سنتی.

۱. مقدمه

صنایع دستی به‌عنوان نماد فرهنگی، هویت و تاریخ یک کشور، نقشی بسیار مهم در حفظ و تداوم فرهنگ‌ها و سنت‌های بومی ایفا می‌کند. این صنایع، بازتاب‌دهنده هنر، خلاقیت و مهارت‌های افراد جامعه بوده و در اعتقادات، آداب و رسوم و فرهنگ یک کشور ریشه دارند و دارای ارزش معنوی و مادی فراوانی هستند. از طریق صنایع دستی، می‌توان داستان‌ها و نمادهای فرهنگی را به نسل‌های بعدی منتقل کرد و از فراموشی آنها نیز جلوگیری به‌عمل آورد. تمرکز کشورهای توسعه‌یافته بر رشد صنایع دستی و صادرات آن به کشورهای دیگر، باعث آشنایی ملل مختلف با پیشینه تاریخی یک کشور می‌شود و بازده اقتصادی فراوانی را برای آنها به‌وجود می‌آورد. این صنایع نه‌تنها منبع درآمد برای بسیاری از خانوارها، به‌ویژه در مناطق روستایی و کم‌درآمد هستند، بلکه می‌توانند به رشد متوازن و ایجاد اشتغال کمک کنند. برخی گردشگران داخلی و خارجی به خرید صنایع دستی به‌عنوان یادگاری از سفر خود علاقه‌مند هستند، که این امر می‌تواند به رونق اقتصادی مناطق مختلف کمک کرده و از مهاجرت به شهرهای بزرگ جلوگیری کند.

با توجه به اهمیت و سابقه صنایع دستی در کشور و به‌منظور بهبود وضعیت آن، تأسیس سازمان تخصصی این حوزه در دستور کار قرار گرفت. به همین جهت **قانون تأسیس سازمان صنایع دستی ایران**^۱ در تاریخ ۱۳۸۳/۰۱/۲۶ [۱] تصویب شد. قانون مذکور مشتمل بر ماده‌واحد و ۵ تبصره با محوریت حفظ و احیا، ترویج و توسعه کمی و بهبود کیفی صنایع دستی کشور تنظیم شد. در ادامه سازمان صنایع دستی ایران و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری با یکدیگر ادغام شدند. اقدام فوق مطابق مصوبه شورای عالی اداری راجع به موضوع ادغام دو سازمان مذکور در تاریخ ۱۳۸۵/۰۱/۱۶ صورت گرفت [۲].^۲ به همین دلیل نام سازمان میراث فرهنگی و گردشگری به سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری تغییر یافت. در نتیجه، صنایع دستی از ذیل وزارت صنایع و معادن آن دوره خارج و در ساختار سازمانی سازمان میراث فرهنگی و گردشگری کشور تعریف شد. در ادامه نیز تبدیل سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به وزارتخانه در دستور کار قرار گرفت. در همین راستا ماده‌واحد **قانون تشکیل وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی** در ۲۴ تیرماه ۱۳۹۸ [۳] مصوب شد. لذا مقرر شد تا سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، با تمام اختیارات و وظایف و بدون توسعه تشکیلات و افزایش نیروی انسانی

۱. قانون تأسیس سازمان صنایع دستی ایران:

ماده‌واحد- به‌منظور تمرکز در سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و نظارت در زمینه حفظ و احیا، ترویج و توسعه کمی و بهبود کیفی صنایع دستی کشور و ایجاد هماهنگی و برنامه‌ریزی در امر آموزش، تحقیقات، حمایت، هدایت، استفاده از امکانات و نیروی انسانی موجود، «سازمان صنایع دستی ایران» که در این قانون به اختصار «سازمان» نامیده می‌شود، به‌صورت مؤسسه دولتی وابسته به وزارت صنایع و معادن تشکیل می‌شود.

تبصره «۱»- وظایف حاکمیتی شرکت مادر تخصصی سازمان صنایع دستی ایران و امکانات و اموال مرتبط، بنا به پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی، صنایع و معادن و تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به سازمان صنایع دستی ایران منتقل می‌شوند.

تبصره «۲»- وظایف و کلیه امکانات واحدهای دستگاه‌های دولتی که در خصوص موضوعات مندرج در این ماده‌واحد فعالیت می‌کنند از دستگاه فعلی منتزع و به سازمان منتقل می‌شوند. کارگروهی متشکل از نمایندگان سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت صنایع و معادن و دستگاه ذی‌ربط اجرای این تبصره را برعهده خواهند داشت.

تبصره «۳»- اساسنامه و وظایف تفصیلی سازمان، بنا به پیشنهاد وزارت صنایع و معادن و تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، ظرف سه ماه به تصویب هیئت‌وزیران خواهد رسید. تبصره «۴»- سازمان، مشمول مقررات اداری و استخدامی حاکم بر وزارت صنایع و معادن خواهد بود.

تبصره «۵»- صنعت فرش دستباف از شمول این قانون مستثنا خواهد بود. قانون فوق مشتمل بر ماده‌واحد و پنج تبصره در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ بیست‌وششم فروردین ماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و سه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۳/۰۲/۰۹ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

۲. مصوبه شورای عالی اداری راجع به ادغام سازمان صنایع دستی ایران و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری:

وزارت صنایع و معادن- سازمان میراث فرهنگی و گردشگری- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور شورای عالی اداری در یک‌صد و سی‌امین جلسه مورخ ۱۳۸۵/۱/۱۶ به‌منظور تقویت و توسعه صنایع دستی کشور و ایجاد هماهنگی با سیاست‌های توسعه صنعت گردشگری و در اجرای بند «۱» جزء «ب» ماده (۱) قانون برنامه سوم توسعه تصویب شده در ماده (۱۵۴) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور تصویب کرد:

الف) سازمان صنایع دستی ایران با تمام وظایف، اختیارات، مسئولیت‌های قانونی، دارایی‌ها، تعهدات، اعتبارات، امکانات و نیروی انسانی از وزارت صنایع و معادن منتزع و در سازمان میراث فرهنگی و گردشگری ادغام می‌شود.

تبصره- نام سازمان میراث فرهنگی و گردشگری به «سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری» تغییر می‌یابد.

ب) سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری موظف است تشکیلات حوزه مرکزی و واحدهای استانی خود را تهیه و برای تأیید به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور- حداکثر تا پایان خردادماه ۱۳۸۵ پیشنهاد کند.

ج) سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری موظف است نسبت به انجام مراحل تسویه شرکت صنایع دستی ایران تا پایان سال ۱۳۸۵ اقدامات لازم را به‌عمل آورد.

د) سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است گزارش اجرای این مصوبه را تا پایان سال ۱۳۸۵ به شورای عالی اداری ارائه کند.

به «وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی» تبدیل شود. قابل توجه است که مطابق ماده واحد فوق الذکر، قوانین قبلی سه حوزه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی منسوخ نشده‌اند؛ بلکه لازم است در مواردی که این قوانین، پاسخ‌گوی ضرورت‌ها و اقتضائات و مفاهیم جدید سه حوزه نیستند، تغییراتی به‌عنوان شرح وظایف وزارت به مجلس پیشنهاد شود.^۱ از این رو، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مکلف به ارائه پیش‌نویس لایحه اهداف، وظایف و اختیارات خود به هیئت وزیران شد. کلیات لایحه مذکور مورد پذیرش کارشناسان مرتبط واقع شده، اما جزئیات آن نیازمند بازبینی و اصلاح است. به همین جهت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در سلسله گزارش‌هایی به نقد و بررسی این لایحه پرداخته است. در گزارش پیش‌رو، احکام صنایع دستی ماده (۴) لایحه با موضوع تعیین صلاحیت حرفه‌ای استادکاران و ارزشیابی هنری هنرمندان، حقوق مالکیت‌های معنوی و فکری هنرمندان و تجاری‌سازی و کاربردی‌سازی صنایع دستی کشور، مورد بازنگری قرار گرفته است.

۲. احکام صنایع دستی

از میان ۵۷ حکم در ماده (۴) لایحه اهداف، وظایف و اختیارات وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، ۳ بند به موضوع صنایع دستی اختصاص دارد. محوریت احکام صنایع دستی عبارتند از: تعیین صلاحیت حرفه‌ای استادکاران و ارزشیابی هنری هنرمندان، حقوق مالکیت‌های معنوی و فکری هنرمندان و تجاری‌سازی و کاربردی‌سازی صنایع دستی کشور. به‌رغم اینکه موضوعات اساسی همچون بیمه هنرمندان و ... در قوانین دیگری مانند [قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی کشور مصوب ۱۳۹۶](#) [۴] مدنظر قرار گرفته است؛ اما همچنان برخی موضوعات مهم مانند کالاهای صنایع دستی قاچاق، ایجاد و تأمین زیرساخت‌های صنایع دستی و ... نیازمند الحاق احکام مرتبط است. در ادامه، نظرات کارشناسی پیرامون تمامی احکام مرتبط با حوزه صنایع دستی بیان شده است.

بند	حکم	پیشنهاد اصلاحی
«۵۲»	تعیین صلاحیت حرفه‌ای استادکاران و ارزشیابی هنری هنرمندان صنایع دستی و هنرهای سنتی و صدور گواهی‌نامه و تأییدیه‌های لازم.	تعیین صلاحیت حرفه‌ای استادکاران و ارزشیابی هنری هنرمندان صنایع دستی و هنرهای سنتی و صدور مجوز، گواهی‌نامه، درجه‌بندی و تأییدیه‌های لازم و همچنین ثبت و صدور گواهی اصالت برای محصولات صنایع دستی و هنرهای سنتی و شناسنامه برای آثار فاخر صنایع دستی و هنرهای سنتی.

اظهار نظر کارشناسی: ثبت و صدور گواهی اصالت و شناسنامه برای آثار فاخر صنایع دستی و هنرهای سنتی (موضوع بند «۵۳») با این بند ادغام و بند «۵۳» حذف شد.

گفتنی است که گواهی اصالت برای آثار فاخر صادر نمی‌شود. گواهی اصالت صرفاً برای محصولات صنایع دستی است و برای آثار فاخر شناسنامه صادر می‌شود. این موضوع در اصلاح بند «۵۲» قید شد.

۱. در اثبات این ادعا می‌توان به تبصره «۲» ماده واحد قانون تشکیل وزارت میراث فرهنگی گردشگری و صنایع دستی مصوب ۱۳۹۸، اشاره کرد که در ابتدای آن تأکید شده است: «شرح وظایف این وزارتخانه مطابق قوانین مورد عمل سازمان مذکور خواهد بود» و در ادامه تبصره آمده است: «و دولت موظف است تغییرات در شرح وظایف وزارتخانه جدید را حداکثر ظرف مدت یک سال برای تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه کند». بدین ترتیب، تغییرات مورد نظر تبصره تنها در مواردی لازم دانسته شده که پاسخ‌گوی ضرورت‌ها و مفاهیم جدید حوزه‌های تخصصی و به‌ویژه موضوعات پدید آمده پس از تصویب قانون اهداف، وظایف و اختیارات وزارتخانه باشد. بنابراین به‌استناد تبصره «۲» ماده واحد فوق الذکر، مواد قانون اساسنامه سازمان سابق منسوخ نشده و همچنان قابل استناد است.

بند	حکم	پیشنهاد اصلاحی
(۵۵)	هماهنگی و برنامه‌ریزی در مورد مالکیت‌های معنوی و فکری صنایع دستی (آثار و هنرمندان) در داخل و خارج از کشور.	هماهنگی، برنامه‌ریزی و اقدامات حمایتی، حقوقی و اجرایی لازم در چارچوب وظایف قانونی به منظور حمایت از حقوق مالکیت‌های معنوی و فکری هنرمندان، صنعت‌گران و فعالان صنایع دستی و هنرهای سنتی نسبت به آثار تولیدی ایشان در داخل و خارج از کشور با مشارکت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و وزارت امور خارجه.

اظهار نظر کارشناسی: مالکیت‌های معنوی^۱ هم در حقوق ملی کشورها و هم در حقوق بین‌الملل، مورد حمایت قرار گرفته است. از جمله این موارد در ایران، می‌توان به قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان، مصوب ۱۳۴۸ [۵] و قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تأسیس سازمان جهانی مالکیت معنوی در سال ۱۳۸۰ [۶] اشاره کرد.

متن پیشنهادی وزارتخانه از ضمانت اجرایی برخوردار نیست. به همین منظور عبارت «اقدامات حمایتی، حقوقی و اجرایی لازم در چارچوب وظایف قانونی» به بند «۵۵» افزوده شد. در نتیجه، با توجه به ضرورت حمایت و پشتیبانی دولت از حقوق مالکیت معنوی و فکری هنرمندان و متخصصین هنرهای سنتی و صنایع دستی در داخل و به‌ویژه در خارج از کشور، اقدامات حمایتی، حقوقی و اجرایی لازم در چارچوب وظایف قانونی از این حقوق و آثار تولیدی ایشان توسط وزارت، تصریح شد.

همچنین اصطلاح «مالکیت فکری» با استناد به بند «ت» ماده (۴) قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی مصوب ۱۳۹۶ [۴] مورد استفاده قرار می‌گیرد.

عبارت سایر متخصصین نیز به منظور شمولیت عام و جلوگیری از تحدید کردن موضوع نسبت به قشر خاص در حوزه صنایع دستی استفاده شد.

بند	حکم	پیشنهاد اصلاحی
(۵۶)	بسترسازی و حمایت از تجاری‌سازی و کاربردی‌سازی آثار صنایع دستی.	بسترسازی و حمایت از تجاری‌سازی، بازاریابی و همچنین کاربردی‌سازی محصولات صنایع دستی و احیای هنرهای سنتی ایران در زندگی روزمره ایرانیان مقیم داخل و خارج از کشور و مردم سایر کشورها با مشارکت وزارت امور خارجه، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و سازمان صدا و سیما.

اظهار نظر کارشناسی: در این بند بازاریابی اضافه شد. همچنین کاربردی‌سازی آثار صنایع دستی نیاز به تصریح بیشتر دارد. به همین منظور عبارت «در زندگی روزمره ایرانیان مقیم داخل و خارج از کشور و مردم سایر کشورها» تصریح شد. مقصود از کاربردی‌سازی این است که صنایع دستی علاوه بر اینکه کالاهایی فرهنگی قلمداد شده و جنبه زیبایی‌شناسی دارد، در رفع نیازهای روزمره مردم نیز مورد استفاده قرار گیرد. این مهم علاوه بر اجرا در داخل کشور قابلیت پیگیری در حوزه بین‌المللی نیز دارد. لازمه آن هم‌افزایی و همکاری میان دستگاه‌هایی همچون وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، وزارت امور خارجه و ... است. به‌عنوان مثال می‌توان در تولید کالاهای داخلی یا ساخت‌وسازهای جدید و مانند آن، حتی‌الامکان از هنرهای سنتی و صنایع دستی نیز استفاده کرد. در ادبیات حوزه بازاریابی، «محصول» بر «اثر» اولویت دارد. در اصول بازاریابی، محصول به هرگونه کالا یا خدماتی گفته می‌شود که برای رفع نیاز مشتری یا حل یکی از مشکلات آن به بازار عرضه می‌شود. از این رو، واژه محصول جایگزین آثار شد [۷].

هنرهای سنتی نیز همچون صنایع دستی قابلیت تجاری‌سازی و بازاریابی دارند؛ اما پیش از این مرحله لازم است تا هنرهای سنتی با

۱. موضوع مالکیت معنوی تراوش‌های ذهنی و ابتکارات انسان است که علاوه بر جنبه معنوی آن، ارزش اقتصادی نیز بر آن مترتب است. مانند اینکه شخصی کتابی را تألیف می‌کند و این کتاب علاوه بر حق مالی که برای مؤلف به وجود می‌آورد، جنبه معنوی نیز دارد که ممکن است برای او بسیار با ارزش‌تر از جنبه مادی اثر باشد.
 ۲. ماده (۴) - سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و وزارت صنعت، معدن و تجارت مکلفند با هماهنگی مراجع ذی‌صلاح اقدامات زیر را به عمل آورند:
 «ت» - هماهنگی و برنامه‌ریزی در مورد مالکیت‌های معنوی و فکری صنایع دستی و فرش دستباف ایران (آثار و هنرمندان) در داخل و خارج از کشور.

فعالیت‌های پژوهشی مستمر احیا شده و سپس وارد مرحله تجاری‌سازی شود. بنابراین احیا بر تجاری‌سازی اولویت دارد. همان‌طور که مشهود است، تمامی احکام مرتبط با موضوع صنایع دستی اصلاح شدند (معادل ۱۰۰ درصد). توجه به هنرهای سنتی و تصریح در رابطه با مالکیت معنوی و فکری هنرمندان صنایع دستی، از جمله اصلاحات این بخش بودند.

۳. پیشنهادهای الحاقی به فصل صنایع دستی ماده (۴) لایحه

موضوعات مهمی مانند اخذ گواهی‌نامه نشانه جغرافیایی ملی و بین‌المللی شکل‌های حوزه صنایع دستی، بازاریابی، فروش و صادرات صنایع دستی و هنرهای سنتی و... در احکام ماده (۴) مورد توجه قرار نگرفته است. به همین جهت لازم است تا احکام الحاقی برای بخش صنایع دستی ماده (۴) لایحه در نظر گرفته شود. مجوزهای حوزه صنایع دستی، احیای ارزش‌ها و فنون حوزه صنایع دستی و حمایت از فناوران بومی، کنشگری نسبت به کالاهای صنایع دستی قاچاق، ایجاد و تأمین زیرساخت‌های صنایع دستی، اخذ گواهی‌نامه نشانه جغرافیایی ملی و بین‌المللی شکل‌های حوزه صنایع دستی، بازاریابی، فروش و صادرات صنایع دستی و هنرهای سنتی و... از جمله موضوعات الحاقی هستند. پیشنهادهای الحاقی به شرح ذیل است:

موضوع	متن پیشنهاد الحاقی
مجوزهای حوزه صنایع دستی	بند الحاقی: صدور، تمدید، لغو و نظارت بر مجوزهای صنایع دستی اعم از تولیدی، بازرگانی، آموزشی، فروشگاه‌ها، خانه صنایع دستی، بازارچه‌های فیزیکی، الکترونیکی، کسب‌وکارهای مجازی، سایر روش‌های بازاریابی و فروش و نظارت بر شکل‌های حرفه‌ای و سازمان‌های مردم‌نهاد ذیل درگاه ملی مجوزهای کسب‌وکار کشور مطابق با تکالیف تعیین شده در ماده (۳) قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی مصوب ۱۳۹۶.

اظهار نظر کارشناسی: مجوزهای حوزه صنایع دستی از جمله مشکلات فعالان حوزه صنایع دستی است. قاعدتاً وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به‌عنوان دستگاه تخصصی مسئول پیگیری این امر است. به همین جهت در ماده (۳) [قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی مصوب ۱۳۹۶](#) [۴] نیز به همین موضوع اشاره شده است. گفتنی است که وزارت صنعت، معدن و تجارت دستگاه همکار وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی است. بی‌توجهی به کلیه مجوزهای حوزه صنایع دستی و شکل‌های حرفه‌ای و سازمان‌های مردم‌نهاد در قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی مصوب ۱۳۹۶ [۴] به چشم می‌خورد. بنابراین لازم است تا ظرفیت قانونی جدیدی ایجاد شود. در همین راستا پیشنهاد می‌شود تا بند جدیدی که شمولیت عام مجوزهای حوزه صنایع دستی را دربرمی‌گیرد در دستور کار قرار گیرد.

صدور و دیگر موارد مرتبط با مجوزهای صنایع دستی در درگاه ملی مجوزهای کسب‌وکار کشور، جهت حذف امضاهای طلایی، تعارض منافع و تبعیض پیشنهاد شد.

موضوع	متن پیشنهاد الحاقی
احیای ارزش‌ها و فنون حوزه صنایع دستی و حمایت از فناوران بومی	بند الحاقی: شناسایی، مستندسازی، حفاظت، ترویج و احیای ارزش‌ها و فنون صنایع دستی و هنرهای سنتی و نیز حمایت‌های بیمه‌ای، مالی و ارائه تسهیلات به فناوران بومی (گنجینه‌های زنده بشری) در نظام استاد-شاگردی کشور با پیش‌بینی اعتبارات لازم در قالب لایحه بودجه سنواتی.

اظهار نظر کارشناسی: برخی ارزش‌ها و فنون صنایع دستی و هنرهای سنتی در حال فراموشی است. دلیل اصلی این موضوع زوال موارد مهمی همچون نظام استاد-شاگردی در حوزه صنایع دستی کشور است. وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی باید کنشگری لازم را به منظور حفظ و احیای ارزش‌های در حال فراموشی انجام دهد. یقیناً از بین رفتن فنون این حوزه، لطمات جبران‌ناپذیر را بر پیکره صنایع دستی و هنرهای سنتی کشور وارد خواهد کرد. بنابراین پیشنهاد می‌شود بند جدیدی با موضوع شناسایی و احیای ارزش‌های و فنون صنایع دستی و هنرهای سنتی جهت انتقال به نسل‌های آینده الحاق شود.

اهمیت فناوران بومی کهن سال (استادان برجسته با سابقه) به عنوان حاملان دانش و تخصص خود و پاسداری از آنها، به طور گسترده‌ای از طرف جامعه جهانی شناخته شده است. حفاظت بهینه از ایشان، به عنوان تضمین ادامه ارتقای دانش و مهارت و انتقال آنها به نسل‌های جوان‌تر، از دغدغه‌های مهم امروزه سازمان‌های مطرح بین‌المللی همچون یونسکو است. در نتیجه، به منظور انتقال دانش اساتید برجسته صنایع دستی و هنرهای سنتی به نسل جوان یا به بیان بهتر روش سنتی انتقال سینه‌به‌سینه مانند استاد-شاگردی، لازم است تا بند الحاقی با این موضوع و ایجاد وظیفه برای وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی پیشنهاد شود [۸].

موضوع	متن پیشنهاد الحاقی
کنشگری نسبت به کالاهای صنایع دستی قاچاق	بند الحاقی: وزارت مکلف است با مشارکت دادگاه‌ها، وزارت امور خارجه، نیروهای نظامی، امنیتی و انتظامی و ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز؛ کالاهای صنایع دستی خارجی که به صورت قاچاق وارد کشور می‌شوند را کشف و ضبط کرده و کالاهای صنایع دستی داخلی که به صورت قاچاق از کشور خارج می‌شوند را استرداد کند.

اظهار نظر کارشناسی: ورود کالاهای قاچاق صنایع دستی به کشور موجب تضعیف صنایع دستی ساخت داخل می‌شود. از سویی کالای قاچاق تبعات قضایی و حقوقی خاص خود را به دنبال دارد. وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به عنوان دستگاه تخصصی و در جهت حمایت از صنایع دستی داخلی ملزم به کنشگری و مشارکت با دستگاه‌های ذی‌ربط است. از طرفی قاچاق صنایع دستی ساخت داخل به کشورهای دیگر نیز موجب آسیب به بازارهای جهانی و صادرکنندگان و به تبع آن تولیدکنندگان می‌شود که از مسیر قانونی اقدام به فروش محصولات خود می‌کنند.

در نتیجه پیشنهاد می‌شود که بند جدیدی با موضوع فوق به فصل صنایع دستی ماده (۴) لایحه الحاقی شود.

موضوع	متن پیشنهاد الحاقی
ایجاد و تأمین زیرساخت‌های صنایع دستی	بند الحاقی: مشارکت با وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت جهاد کشاورزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی و حمایت از بخش غیردولتی در ایجاد و تأمین زیرساخت‌های صنایع دستی از قبیل کارگاه‌های تولید، ابزارهای دستی، ماشین‌آلات تخصصی، آزمایشگاه‌های تحقیق و توسعه، نمایشگاه‌های فروش و کارگاه‌های آموزشی با پیش‌بینی اعتبارات لازم در قالب لایحه بودجه سنواتی.

اظهار نظر کارشناسی: از جمله موضوعات مهم تأمین زیرساخت‌های حوزه صنایع دستی به خصوص در شهرها و روستاهای ثبت جهانی صنایع دستی است. قاعدتاً زنجیره ارزش صنایع دستی از تهیه مواد اولیه برای تولید تا عرضه نهایی محصول و فروش به مشتری نیاز به تأمین یک سری زیرساخت‌ها دارد. در واقع صادرات خوب نیازمند تولید خوب است. اما به موجب تولید ضعیف که یکی از عمده دلایل آن ضعف در زیرساخت‌هاست، در صادرات هم عملکرد قابل قبولی وجود ندارد.

از سویی فعالان مختلف حوزه صنایع دستی سراسر کشور باید آموزش‌های لازم را به منظور ارتباط با یکدیگر ببینند. شناخت این افراد از یکدیگر و شبکه‌سازی میان آنان نیازمند حمایت‌ها و ایجاد زیرساخت‌های لازم است. این نکته نیز حائز اهمیت است که منظور از حمایت صرفاً حمایت مالی نیست. یکی از موارد مهمی که به صنایع دستی گره خورده مسئله محیط زیست بوده که حتی حفاظت از محیط زیست به منظور تأمین مواد خام اولیه نیازمند زیرساخت‌های مناسب است.

بنابراین پیشنهاد می‌شود تا بند جدیدی با موضوع ایجاد و تأمین زیرساخت‌های حوزه صنایع دستی با مشارکت دستگاه‌های ذی‌ربط، به بخش صنایع دستی ماده (۴) لایحه الحاق شود.

موضوع	متن پیشنهاد الحاقی
اخذ گواهی‌نامه نشانه جغرافیایی ملی و بین‌المللی تشکل‌های حوزه صنایع دستی	بند الحاقی: برنامه‌ریزی، اقدامات قانونی لازم، حمایت‌های مالی و هدایت تشکل‌های حوزه صنایع دستی و هنرهای سنتی؛ جهت اخذ گواهی‌نامه نشانه جغرافیایی ملی و بین‌المللی به منظور حفظ جایگاه تولید در منطقه و جهان با پیش‌بینی اعتبارات لازم در قالب لایحه بودجه سنواتی.

اظهار نظر کارشناسی: صیانت از صنایع دستی و هنرهای سنتی در مقابل کپی‌برداری از جمله موضوعات مهم است. ثبت جغرافیایی مبدأ صنایع دستی و هنرهای سنتی کشور، به‌عنوان یک امتیاز مهم در جلوگیری از کپی‌برداری آنها محسوب می‌شود. گواهی‌نامه‌های نشان جغرافیایی با هدف حفظ حقوق معنوی برای محصولات رشته‌های بومی در یک منطقه جغرافیایی خاص، هویت بخشی و تجاری‌سازی کالاهای ویژه آن منطقه اعطا می‌شود. از سوی دیگر، تنوع اقلیمی و جغرافیایی کشور و به تبع آن سبک زندگی‌های متفاوت، موجب غنا و ارتقای صنایع دستی کشور شده است. بنابراین اعطای نشان جغرافیایی هویت صنایع دستی و تعلق آن به هر یک از مناطق کشور را نیز مشخص می‌کند. ایجاد هم‌بستگی بین اعضای تشکل در چگونگی تولید اثر، حفظ و مراقبت از محصولات بومی منطقه، سطح کیفی محصولات در هر منطقه جغرافیایی، تلاش برای برندسازی و آشنایی با بازار و همچنین اخذ نشان بین‌المللی جغرافیایی در راستای نشان ملی؛ از دیگر مزایای موضوع مذکور است. به همین منظور برنامه‌ریزی، اقدامات قانونی لازم و حمایت مالی در وظایف وزارتخانه گنجانده شد. حمایت‌های مالی به منظور روزآمدی نشان‌های ملی و ثبت جهانی آنها قید گردید.

در نهایت پیشنهاد می‌شود که بند جدیدی با موضوع نشان‌های جغرافیایی ملی و بین‌المللی صنایع دستی و هنرهای سنتی به بخش صنایع دستی ماده (۴) لایحه الحاق شود.

موضوع	متن پیشنهاد الحاقی
بازاریابی، فروش و صادرات صنایع دستی و هنرهای سنتی	بند الحاقی: برپایی و مشارکت در نمایشگاه‌ها، بازارچه‌ها و رویدادهای تجاری و فرهنگی در داخل و خارج از کشور با هدف حمایت، بازاریابی، فروش و صادرات صنایع دستی و هنرهای سنتی هنرمندان، استادکاران، فعالان کسب‌وکارهای کوچک؛ با مشارکت وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت امور خارجه، سازمان فرهنگ و ارتباطات و سازمان صدا و سیما با پیش‌بینی اعتبارات لازم در قالب لایحه بودجه سنواتی.

اظهار نظر کارشناسی: در [قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی مصوب ۱۳۹۶](#) [۴]، به بازاریابی، فروش و صادرات صنایع دستی توجهی نشده و از سوی دیگر، تکلیف به برپایی نمایشگاه و ... برای وزارتخانه در نظر گرفته نشده است. توجه به صادرات صنایع دستی به لحاظ آورده‌های اقتصادی برای کشور و به خصوص حمایت از هنرمندان، کسب‌وکارها و ... کوچک و خرد این حوزه لازم به نظر می‌رسد. از طرف دیگر، تمامی این موارد صادرات فرهنگ کشور به دیگر کشورهاست. به‌طور قطع، صادرات صنایع دستی و هنرهای سنتی

کشور، به‌عنوان نمود هویت و فرهنگ کشور، تبلیغات نامرئی فرهنگ ایران را به‌دنبال خواهد داشت. علاوه‌براین، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در قبال بازاریابی و فروش صنایع دستی هنرمندان به‌عنوان دستگاه مسئول مکلف است. در نتیجه پیشنهاد می‌شود بند جدیدی با موضوع بازاریابی، فروش و صادرات صنایع دستی و هنرهای سنتی؛ به فصل صنایع دستی ماده (۴) لایحه الحاق شود.

در نتیجه، به‌منظور رفع خلأ و کاستی‌های احکام صنایع دستی ماده (۴) لایحه اهداف، وظایف و اختیارات وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، موضوعات و مفاهیم جدید با توجه به اقتضات صنایع دستی مورد بررسی قرار گرفتند. با توجه به قسمت الحاقات، ۶ حکم برای فصل صنایع دستی ماده (۴) لایحه پیشنهاد شد. تمامی احکام الحاقی به‌عنوان بند جدید در دستور کار قرار گرفتند.

۴. جمع‌بندی و پیشنهادات

در این گزارش به تحلیل احکام حوزه صنایع دستی ماده (۴) لایحه اهداف، وظایف و اختیارات وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی پرداخته شد. حدود ۵/۳ درصد از کل احکام ماده (۴) لایحه به حوزه صنایع دستی تعلق داشت. تمامی احکام صنایع دستی (۳ حکم موجود) ماده (۴) اصلاح گردید.

ثبت و صدور گواهی اصالت برای محصولات صنایع دستی و هنرهای سنتی و شناسنامه برای آثار فاخر از بند «۵۳» احکام بین‌بخشی اقتباس و با بند «۵۲» با موضوع تعیین صلاحیت حرفه‌ای استادکاران و صدور گواهی‌نامه ادغام شد.

صیانت از حقوق مالکیت‌های معنوی و فکری متخصصان صنایع دستی با تأکید بر اقدامات حمایتی، حقوقی و اجرایی در چارچوب وظایف قانونی تصریح شد.

در بند «۵۶» بسترسازی و حمایت از تجاری‌سازی و بازاریابی صنایع دستی و هنرهای سنتی با تأکید بر راهیابی به سبک زندگی مردم اصلاح شد.

همچنین ۷ بند جدید نیز با تأکید بر موضوعات مغفول و به‌منظور رفع خلأها و کاستی‌ها در صنایع دستی مورد توجه قرار گرفت. موضوعات اساسی این احکام جدید عبارتند از:

مجوزهای حوزه صنایع دستی،

احیای ارزش‌ها و فنون حوزه صنایع دستی و حمایت از فناوران بومی،

کنشگری نسبت به کالاهای صنایع دستی قاچاق،

ایجاد و تأمین زیرساخت‌های صنایع دستی،

اخذ گواهی‌نامه نشانه جغرافیایی ملی و بین‌المللی شکل‌های حوزه صنایع دستی و هنرهای سنتی،

بازاریابی، فروش و صادرات صنایع دستی و هنرهای سنتی.

جدول ۱. جمع بندی احکام فصل صنایع دستی ماده (۴) لایحه

بند	موضوع	تأیید	اصلاح	ادغام	حذف	الحاق
«۵۲»	تعیین صلاحیت حرفه‌ای استادکاران و ارزشیابی آنان و نیز ثبت و صدور گواهی اصالت برای محصولات صنایع دستی و هنرهای سنتی و شناسنامه برای آثار فاخر		✓			
«۵۵»	صیانت از حقوق مالکیت‌های معنوی هنرمندان و متخصصین صنایع دستی و هنرهای سنتی		✓			
«۵۶»	تجاری سازی، بازاریابی و کاربردی سازی محصولات صنایع دستی و هنرهای سنتی		✓			
-	مجوزهای حوزه صنایع دستی					✓
-	احیای ارزش‌ها و فنون حوزه صنایع دستی و حمایت از فناوران بومی					✓
-	کنشگری نسبت به کالاهای صنایع دستی قاچاق					✓
-	ایجاد و تأمین زیرساخت‌های صنایع دستی					✓
-	اخذ گواهی‌نامه نشانه جغرافیایی ملی و بین‌المللی تشکل‌های حوزه صنایع دستی و هنرهای سنتی					✓
-	بازاریابی، فروش و صادرات صنایع دستی و هنرهای سنتی					✓

مأخذ: نگارنده.

منابع و مأخذ

- [۱] قانون تأسیس سازمان صنایع دستی ایران، مصوب ۱۳۸۳/۰۱/۲۶.
- [۲] مصوبه شورای عالی اداری راجع به ادغام سازمان صنایع دستی ایران و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، مصوب ۱۳۸۵/۰۱/۱۶.
- [۳] قانون تشکیل وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، مصوب ۱۳۹۸/۰۴/۲۴.
- [۴] قانون حمایت از هنرمندان، استادکاران و فعالان صنایع دستی، مصوب ۱۳۹۶/۱۲/۰۶.
- [۵] قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان، مصوب ۱۳۴۸/۱۰/۱۱.
- [۶] قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون تأسیس سازمان جهانی مالکیت معنوی، مصوب ۱۳۸۰/۰۷/۰۴.
- [۷] کاتلر، فلیپ، و آمسترانگ، گری (۲۰۲۰). اصول بازاریابی، ترجمه علی پارسایان، تهران: نشر اتحاد.
- [۸] مجیدی خامنه، فریده (۱۴۰۰). «راهبردهای حفاظت از فناوران بومی (گنجینه‌های زنده بشری)»، مطالعه موردی: کرمان، تهران، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری.

گزیده سیاستی

در بررسی قوانین آموزش عالی کشورهای مختلف رویکردهایی همچون حمایت هدفمند دولت از آموزش عالی، تقدم آموزش عمومی رایگان بر دیگر انواع آموزش، تاکید بر استقلال دانشگاهی، حرکت از مدل دولت‌گرایی سنتی به مدل تعاملی مبتنی بر قرارداد بین دولت و دانشگاه و سنجش مبتنی بر خروجی به جای ورودی برجسته است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir